

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента

Андрющенко Тетяни Костянтинівни

про дисертацію Кучинської Лілії Фотіївни

«Рекреалогічні засади збереження професійного здоров'я педагогічних працівників у системі методичної роботи закладів дошкільної освіти»,

подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

На сучасному етапі розвитку держави особливої ваги набуває проблема збереження та зміцнення професійного здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, оскільки саме їхня професійна діяльність забезпечує формування здоров'язберезувальної компетентності дітей дошкільного віку, закладає основи здоров'я нації. Про це конкретизовано у законодавчих актах та нормативних документах про освіту: законах України «Про дошкільну освіту», «Про фізичну культуру і спорт», «Національній доктрині розвитку освіти та фізичної культури і спорту» тощо, якими керувалась у своєму дослідженні дисертантка. Одним із шляхів розв'язання завдання державного значення є організація системної методичної роботи у закладах дошкільної освіти, акцентована на комплексне використання активного соціального та природного середовищ, оздоровчого потенціалу рекреаційних ресурсів.

У контексті проаналізованих тенденцій актуальність рецензованого дисертаційного дослідження Кучинської Лілії Фотіївни з проблеми «Рекреалогічні засади збереження професійного здоров'я педагогічних працівників у системі методичної роботи закладів дошкільної освіти» визнаємо беззаперечною.

Як пріоритетний напрям досліджувана проблема реалізується в межах комплексної наукової теми кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Житомирського державного університету імені Івана Франка «Професійна підготовка майбутніх фахівців у умовах ступеневої освіти» (РН №0110U002274).

Оцінюючи дисертаційну роботу Л. Ф. Кучинської з позиції відповідності методологічним вимогам, підкреслимо цілісність її структури, логічність побудови. Переконливим аргументом для наукового пошуку є обґрунтована автором у **вступі** актуальність окресленої проблеми, її соціально-педагогічна значущість і висока суспільна потреба у створенні якісно нової моделі збереження професійного здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти на основі інноваційних підходів, а також виявлений недостатній рівень її розробленості. Л. Ф. Кучинською з'ясовано наявні суперечності в теорії і практиці дошкільної освіти з проблеми збереження професійного здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, розв'язання яких забезпечило результативність наукової діяльності.

Чіткості й логічної виразності рецензованій праці додає коректно розроблений науковий апарат дослідження: об'єкт, предмет і мета. П'ять дослідницьких завдань дисертантка розв'язувала, застосовуючи доцільні для наукового пошуку теоретичні, емпіричні та статистичні методи. Про виваженість дослідження свідчить репрезентативність вибірки та обсяг і різноманітність проаналізованих науково-педагогічних та психологічних джерел (287 найменування, із них 7 – іноземною мовою).

Дисертаційна робота містить **нові наукові положення**, що сприяють розв'язанню актуальної проблеми збереження професійного здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. Л. Ф. Кучинська, враховуючи результати досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, розкрила оздоровчий потенціал рекреалогічного підходу для забезпечення умов здоров'язбереження педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. Вагомим внеском у науку вважаємо створення авторкою моделі системної організації методичної роботи закладів дошкільної освіти у площині збереження професійного здоров'я, що вміщує цільовий, змістовий, процесуальний та діагностувально-результативний блоки.

Вартує на увагу практичний аспект дослідження. Його вагомість посилюється розробленою дисертанткою авторською програмою, що забезпечила діяльність творчої групи «Школа сприяння здоров'ю».

Структурні компоненти (анотації українською та англійською мовами, вступ, 3 розділи, висновки до розділів, загальні висновки, додатки, список використаних джерел) логічні та взаємопов'язані; 21 таблиця та 11 рисунків унаочнюють виконання завдань роботи. Повний обсяг дисертації становить 279 сторінок, обсяг основного тексту складає 187 сторінок, що відповідає вимогам МОН України.

Логіка опанування вимагає оцінити змістовий аспект дисертації.

У **першому розділі** Л. Ф. Кучинська, розкриває теоретичні засади проблеми збереження професійного здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. Позитивне враження справляє розробка методологічних основ дослідження, яка ґрунтується на трьох рівнях теоретичного аналізу: загальнофілософському (діалектичні закони пізнання педагогічної дійсності, аксіологічний потенціал здоров'язбереження), загальнонауковому (системний, цілісний, синергетичний, особистісний наукові підходи), конкретно науковому (підходи, що забезпечують розуміння суті, характеру, чинників досліджуваного явища, особливостей його конструювання та впровадження у практику здоров'язбережувальної діяльності).

Неабиякий науковий інтерес викликає здійснений здобувачем у підрозділі 1.2 дефінітивний аналіз базових понять дослідження. Виявивши тезаурус здоров'язбережувальної педагогіки, дисертантка уточнює сутність і взаємозв'язки понять «здоров'я», «професійне здоров'я», «педагогічні працівники закладів дошкільної освіти». Авторка проявила глибоку ерудованість, з'ясовуючи сутність ключової категорії дослідження «професійне здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» через призму найбільш поширених еталонів здоров'я: *античного* (здоров'я як узгодженість внутрішнього потенціалу); *адаптаційного* (здоров'я як пристосування індивіда до навколишнього середовища);

антропоцентричного (здоров'я як багатоаспектна самореалізація – розкриття творчого і духовного потенціалу особистості).

Аналіз пласту наукових досліджень із згаданої проблематики дозволив дисертантці вивести авторське формулювання поняття «*професійне здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти*», яке трактується як «комплексна характеристика здоров'я у конкретних умовах професійної діяльності, що характеризується адаптацією до впливу факторів професійного середовища, забезпечується достатнім для виконання певного виду професійної діяльності функціональним резервом організму, проявляється через стан фізичного, психічного, соціального і духовного благополуччя та орієнтована на організацію процесу здоров'язбереження дошкільників» (с. 56). Заслуговує на увагу представлена в дослідженні структура професійного здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти у сукупності чотирьох компонентів: інтелектуальне, фізичне, психічне, духовне, соціальне здоров'я. Окреслене бачення Л. Ф. Кучинської чітко лягає у фундамент моделі системної організації методичної роботи закладів дошкільної освіти у площині збереження професійного здоров'я педагогічних працівників.

Здобувачем обґрунтовано базовий критерій оцінки досліджуваного явища – *стан* професійного здоров'я як узагальнену характеристику регуляторних властивостей організму людини, що забезпечують реалізацію нею професійної діяльності. Схарактеризовано поняття «ступінь збалансованості» (достатній, перехідний, високий) як характеристику оцінки досконалості професійного здоров'я на основі виокремлених показників (стан інтелектуального, фізичного, психічного та соціального здоров'я).

У **другому розділі** Лілією Фотіївною розкрито ресурсний потенціал методичної роботи ЗДО у контексті збереження професійного здоров'я педагогічних працівників. Важливим науковим здобутком вважаємо обґрунтування автором дієздатності системи методичної роботи ЗДО, що включає просвітницькі та профілактичні заходи, спрямовані на вивчення і моделювання процесу здоров'язбереження педагогічних працівників.

Істотним науковим результатом другого розділу є розкриття дослідницею здоров'язберезувального потенціалу рекреалогічного підходу. Незаперечний методичний і практичний інтерес становлять висновки автора щодо ключових принципів, що забезпечують його дієвість у межах завдань дослідження: комплексне використання *рекреаційних ресурсів* – компонентів природного середовища і феноменів соціокультурного характеру, які завдяки певним властивостям (унікальність, оригінальність, естетична привабливість, лікувально-оздоровча значущість тощо) підвищують ефективність використання базових *форм рекреаційної діяльності*; *збалансованість* форм рекреаційної діяльності, отримання задоволення від обраних шляхів відновлення життєвих ресурсів, використання активного середовища.

Змістовим стрижнем другого розділу є розроблена і обґрунтована Л. Ф. Кучинської модель системної організації методичної роботи закладів дошкільної освіти у площині збереження професійного здоров'я педагогічних працівників, яка вміщує цільовий, змістовий, процесуальний та діагностувально-результативний блоки. Модель, що проілюстрована на рис. 2.2 (с. 127), унаочнено репрезентує мету та завдання перетворювальної здоров'язберезувальної діяльності на основі рекреалогічного підходу (цільовий блок); характер експериментальної роботи, де особливе місце відводиться авторській програмі творчої групи «Школа сприяння здоров'ю» (змістовий блок); систему орієнтованих на збереження та зміцнення здоров'я форм, методів та засобів (операційний блок); критеріїв, показників та ступенів збалансованості показників професійного здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти (діагностувально-результативний блок). За авторським міркуванням, результатом упровадження авторської моделі має бути здоровий спосіб життя.

Заслуговує на схвалення реалізований дисертанткою алгоритм проведення експериментальної роботи, поданий у **третьому розділі** дисертації. Там представлений опис обробки даних та аналіз результатів констатувального етапу експерименту, які підтвердили недостатній ступінь

збалансованості показників професійного здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

Вартує високої оцінки обґрунтованість автором поетапного впровадження (орієнтаційний, адаптаційний, стабілізаційний етапи) моделі системної організації методичної роботи закладів дошкільної освіти у площині збереження професійного здоров'я педагогічних працівників.

Цінність *орієнтаційного етапу* вбачаємо у визначенні цільових аспектів удосконалення змісту методичної роботи ЗДО у напрямі здоров'язбереження, розробці програми супроводу роботи творчої групи «Школа сприяння здоров'ю».

Потужним практико-орієнтованим вектором дисертаційного дослідження визнаємо *адаптаційний етап* реалізації моделі. Вагомим науковим внеском автора є апробовані теоретичні і практичні форми взаємодії з педагогами та задіяні методи: орієнтуючі, стимулюючі, контролю і самоконтролю процесу оздоровлення.

На *стабілізаційному етапі* упровадження моделі стимулювалося використання педагогічними працівниками ЗДО набутих знань, умінь і навичок здоров'язбереження у повсякденному житті і професійній діяльності.

Варто відмітити представлений авторкою ґрунтовний аналіз якісних і кількісних результатів дослідження. Всі кількісні результати дослідження статистично обчислені. Їх достовірність не викликає сумніву, оскільки підтверджена за допомогою непараметричного $\hat{H}$ -критерія Краскелла-Валліса ($\hat{H} > 5,99\chi^2_{2,005}$ для кожного досліджуваного параметра). Впевнено констатуємо, що результати порівняльного аналізу презентують переваги показників експериментальних груп, порівняно з контрольними. Це безапеляційно свідчить про ефективність розробленої Л. Ф. Кучинської моделі системної організації методичної роботи закладів дошкільної освіти у площині збереження професійного здоров'я педагогічних працівників, яку можна вважати новим науковим знанням. Результати педагогічного експерименту супроводжуються матеріалом у вигляді таблиць, доповнюються змістовними

додатками, які суттєво розширюють та візуалізують змістове поле рецензованої дисертаційної роботи.

Відзначаємо змістовність висновків після кожного розділу і загальних. Матеріали, результати і висновки дисертаційного дослідження мають практичну спрямованість і можуть бути використані вихователями-методистами ЗДО, викладачами закладів вищої освіти з метою вдосконалення змісту і процесу професійної підготовки педагогічних працівників ЗДО, а також у системі післядипломної педагогічної освіти.

Основні положення та результати дослідження відображено в 20 публікаціях (19 одноосібних), з яких 7 статей у фахових наукових виданнях України (зокрема, 2 публікації у наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз), 1 стаття у іноземному науковому періодичному виданні, 13 статей та доповідей на наукових конференціях, у збірках наукових праць. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основну наукову положення дисертації.

Автореферат за структурою відповідає встановленим вимогам МОН України, а його зміст і основні положення дисертації є ідентичними.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, вважаємо за необхідне вказати, що виконане дослідження не позбавлене окремих недоліків, побажань і певних дискусійних моментів:

1. Маємо міркування, що за логікою викладу матеріалу першим завданням дослідження мало бути визначено наступне: «Обґрунтувати теоретико-методологічні засади проблеми системної організації збереження професійного здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти».
2. Цілком підтримуючи прагнення дисертантки побудувати солідну методологічну базу дослідження, зауважимо, що вона представлена у роботі лише поверхневим оглядом 14 методологічних підходів (п. 1.1, с. 20–37). Вважаємо, що автору доцільно було б зупинитися на більш ґрунтовному аналізі підходів, які враховані у подальшому дослідженні, а саме: системному, професіографічному та віталістичному. Їх було б

доречно вказати і в авторській моделі. У моделі зазначено лише рекреалогічний підхід, який обґрунтовано у п. 2.2.

3. У назві дослідження акцентовано на **рекреалогічних засадах** збереження професійного здоров'я педагогічних працівників у системі методичної роботи закладів дошкільної освіти. Маємо зауважити, що абсолютно логічно було б висвітлити зазначений аспект у меті дослідження через назву наукового продукту дослідження. Вважаємо, що назва «Модель системної організації методичної роботи закладів дошкільної освіти у площині збереження професійного здоров'я педагогічних працівників **на рекреалогічних засадах**» конкретніше розкривала б глибину здійсненого наукового пошуку.
4. Дискусійним видається нам зазначений у моделі (с. 127) результат її реалізації: «Здоровий спосіб життя». Зауважимо, що дослідження присвячене збереженню професійного здоров'я педагогів, діагностується стан професійного здоров'я педагогів, тому логічним вважаємо вихід на результат: «Збалансоване професійне здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти».
5. Маємо констатувати неузгодженість у конкретизації дослідницею критеріїв і показників. Так, у п.1.3. (с. 74) зазначено: «...подаємо характеристику кожного із виділених **критеріїв**: *інтелектуальне, фізичне, психічне, соціальне здоров'я*». У п. 3.1. (с. 150) читаємо: «за результатами констатувального етапу ...на основі ... системи **показників** (див. п. 1. 3): *інтелектуального, фізичного, психічного та соціального здоров'я*». У висновках до розділу 3 (с. 219) знаходимо: «Ефективність ...підтверджено позитивною динамікою за кожним із **критеріїв** (інтелектуальний, фізичний, психічний, соціальний)». У загальних висновках, п.4 (с. 224) зустрічаємо: «...забезпечило підвищення ступеня збалансованості **показників** професійного здоров'я (інтелектуальний, фізичний, психічний, соціальний)».

6. Позитивно оцінюючи представлений дисертанткою ґрунтовний аналіз потужного пласту кількісних результатів дослідження, констатуємо наявність огріхів у математичних обрахунках, поданих у таблиці 1. «Ступінь збалансованості показників інтелектуального здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» (формульальний етап експерименту) на с. 13 автореферату.

Висловлені зауваження і пропозиції мають дискусійний характер. Вони не спростовують високого рівня роботи, не впливають на позитивну оцінку даного дослідження, яке містить цінний теоретичний і практичний матеріал, вирізняється новизною результатів та висновків, слугуватиме подальшому вирішенню пріоритетних завдань збереження здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти і виховання здорового покоління громадян України.

Вважаємо, що кандидатська дисертація на тему «Рекреалогічні засади збереження професійного здоров'я педагогічних працівників у системі методичної роботи закладів дошкільної освіти» є самостійно виконаним і завершеним авторським науковим дослідженням, за змістом, висновками, одержаними результатами відповідає нормативним вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (пп. 9, 10, 12-14), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор Кучинська Лілія Фотіївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –
 доктор педагогічних наук, доцент
 завідувач кафедри дошкільної освіти та
 професійного розвитку педагогів
 КНЗ «Черкаський обласний інститут
 післядипломної освіти педагогічних
 працівників Черкаської обласної ради»

Т. К. Андрющенко

Підпис Т. К. Андрющенко
 засвідчую
 Нач. відділу кадрів
 ВГ Волошина